співвідносяться з термінами, як основною, центральною одиницею підмови спеціальності, але не можуть бути віднесені до термінолексики.

Матеріали, що представлені у статті, свідчать про необхідність подальших глибоких і багатоаспектних досліджень професійної підмови митної справи з опорою на досягнення типологічного термінознавства, оскільки названі типи спеціальної лексики не являють собою повний перелік її різновидів. У підмові спеціальності функціонує значно більша кількість термінологічних і терміноподібних одиниць, беззастережне віднесення яких до термінів видається досить спірним, хоча деякі конституйовані ознаки терміна такі одиниці мають. Розв'язання проблеми розмежування полілексемних термінів і вільних термінологічних поєднань пов'язується з уточненням переліку терміномоделей галузевої термінології, а також описом специфіки синтагматичної поєднуваності термінолексики.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ "Перун", 2002. – 1440 с.

2. Гринёв С.В. Введение в терминоведение. – М.: Изд-во Моск. лицея, 1993. – 309 с.

3. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. – М.: Наука, 1977. – 246 с.

4. Кожин А.Н. Лексико-семантические процессы в русском языке периода Великой Отечественной войны. – М.: Наука, 1985. – 291 с.

5. Кудашев И.С., Хаютин А.Д. К вопросу о формах терминов и терминоэлементов // Лексикология. Терминоведение. Стилистика. – Москва-Рязань, 2003. – С.101-107.

6. Митний кодекс України. – Х.: ТОВ "Одісей", 2007. – 216 с.

7. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство: Підручник. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.

8. Суперанская А.В., Подольская Н. В., Васильева Н.В. Общая терминология: Вопросы теории. – М.: Наука, 1989. – 246 с.

9. Федорченко Е.А. Процессы терминологизации общелитературной лексики в языке таможенного законодательства // Средства номинации и предикации в русском языке. – М.: Наука, 2001. – С. 67-78.

10. Шелов С.Д. Опыт построения терминологической теории: значение и определение терминов: Автореф. дис…д-ра филол. наук. – М.: МГУ, 1995. – 35с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Віра Дейнека – старший викладач кафедри українознавства Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського).

Наукові інтереси: термінознавство, термінологія митної справи.

ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ФОКУС СЕМАНТИКИ ЕКСПЕРІЄНТИВІВ (на матеріалі англійської, польської та української мов)

Олег ДЕМЕНЧУК (Рівне, Україна)

Стаття присвячена аналізу ідентифікаційного фокуса семантики експерієнціальної (колоративної) лексики. Вводиться поняття «семантична функція фокуса». Встановлюються ключові семантичні актанти лінгвістичної ситуації «ідентифікаційна експерієнція». Визначаються характеристики семантичних ролей ідентифікаційних експерієнтивів в англійській, польській та українській мовах.

The article deals with a focus constituent of experiential (colour) lexemes' semantics in the aspect of identifying nomination. The notion of "focus semantic function" is introduced. The principal semantic actants of an "identifying experiential" linguistic situation are ascertained. The characteristics of identifying experientives in English, Polish, and Ukrainian are determined.

Одним із ключових понять сучасної лінгвістики є «фокус» – концепт, який репрезентує інформацію, виділену за ознакою доповнення або протиставлення інформації, введеній попередньо, див. [9: 277]. Основними парадигмами, які культивують поняття «фокус» у сучасній лінгвістиці, вважаються парадигми генеративна та когнітивно-дискурсивна.

В теорії генеративної граматики (M. Halle, N. Chomsky, M. Room, M. Krifka, E. Selkirk) поняття «фокус» застосовується щодо тих мовних одиниць, які характеризуються рематичним (просодичним або синтаксичним) виділенням, на підставі введення ними «нової» інформації. У рамках функціонального та когнітивного підходів «фокус» стає провідним поняттям, яке описує особливості реалізації дискурсивних стратегій. В аспекті положень когнітивної теорії дискурсу (W. Chafe, R. Tomlin), референційно-рольової граматики (R. Van Valin & R. La Polla), граматики зв'язного тексту (T. van Dijk), теорії концептуальної інтеграції (G. Fauconnier, J. Dinsmore, M. Cutrer) поняття «фокус» використовується з метою з'ясування природи когерентності тексту, розподілу та передачі інформації у дискурсивних практиках, успішності та ефективності комунікації тощо.

Екстраполяція сентенціальних і дискурсивних характеристик фокуса на когнітивну семантику створює передумови для нової інтерпретації цього поняття. Втілене у формі таких термінів, як *endpoint focus* (G. Lakoff), *perspective* (Ch. Fillmore), *profile* (R. Langacker), *windowing of attention* (L. Talmy), поняття фокуса розширює зміст свого концептуального наповнення до меж когнітивних процесів виділення (foregrounding) та уваги (attention). Зокрема, поняття *зміщення фокуса уваги, акцентування, висунення на передній план* стають ключовими при дослідженні механізмів семантичної деривації в царині лексичних значень (О.В. Падучева, Г.А. Залізняк, Г.І. Кустова).

Мета розвідки – з'ясувати особливості фокальної складової (фокуса, як це розглядається в [4]) семантики експерієнтивів (лексики чуттєвого сприйняття) з огляду на семантичні ролі тих учасників ситуації «експерієнція», які репрезентують ідентифікаційні стратегії суб'єкта спостереження.

Фокальна складова як конституент топікально-фокальної структури семантики експерієнтива представляє учасників, семантичні ролі яких декларують спосіб наведення «гносеологічного фокуса» на експерієнціальний об'єкт, акцентуючи увагу на пізнавальній цінності цього об'єкта. Пізнавальна цінність експерієнції може осмислюватися через спосіб її ідентифікації у заданих умовах пізнання. Когнітивним (мисленнєвим) корелятом таких умов є таксономічний концептуальний ракурс, який, задаючи систему наведення «гносеологічного фокуса» на експерієнціальний об'єкт, створює передумову осмислення цього об'єкта в ідентифікаційній іпостасі (перспективі) його пізнавальної цінності. Рефлексії такого осмислення знаходять вираження в семантиці експерієнтива у вигляді деякого макрокомпонента (експерієнціальної складової) – *ідентифікаційного фокуса.*

На семантичному рівні ідентифікаційний фокус представлений учасником, який виконує ключову для репрезентації цього макрокомпонента семантичну роль. Репрезентована в іпостасі певного учасника (актанта), така роль кваліфікує експерієнціальну складову в аспекті заданої семантичної функції фокуса (пор. поняття «лексична функція» в [5: 78]).

Семантична функція фокуса – це функція, яка ставить у відповідність ключовому семантичному актанту фокуса множинність семантичних ролей, які репрезентують експерієнціальну складову в аспекті певної (лінгвістичної) ситуації. Виражена через математичне відношення f_{FOCUS} (X) = Y, така функція специфікує ключовий семантичний актант (X) через семантичні ролі (Y^1, Y^2, Y^3 тощо), які представляють експерієнціальний об'єкт відповідно до обсягу його пізнавальної (ідентифікаційної) цінності.

ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ФОКУС – це макрокомпонент, який вказує на тотожність експерієнціального об'єкта у ракурсі його конвенціоналізованих характеристик. «Акт ідентифікації встановлює тотожність об'єкта самому собі шляхом зіставлення властивостей, ознак, фактів і т.п., які представлені у безпосередньому спостереженні або поступають каналами інформації, з відомостями або враженнями, що випливають із минулого досвіду» [1: 284].

В теорії номінації встановлення тотожності об'єкта описується у термінах ідентифікуючої номінації, основний принцип якої зводиться до особливостей вибору індивідуалізуючої властивості об'єкта номінації [2: 194]. Вибір індивідуалізуючої властивості експерієнціального об'єкта втілюється в ідентифікаційному макрокомпоненті семантики експерієнтивів. Реалізований через об'єктний актант у позиції фокуса, такий макрокомпонент набуває формату *дескрипції,* див. [3], [6], яка «ідентифікує» об'єкт номінації в іпостасі його індивідуалізуючої властивості, пор.: *bluenosed* – «having the characteristics of a bluenose» [14: 242] :: *characteristics* – «a trait, quality, or property or a group of them distinguishing an individual, group or type» [10]. Вибір такої властивості зумовлений, на нашу думку, чинником предикації, яка, в аспекті ідентифікаційної ситуації, репрезентує спосіб осмислення експерієнціального об'єкта у термінах таких топікальних компонентів, як Дистинктив, пор.: *black* – «typical or representative of the most readily attended parts of black culture» [14: 224], Посесив, пор.: *білошкірий* – «який має білу (не кольорову) шкіру» [8: 185] та Релятив, пор.: *szaroszeregowy* – «należący do Szarych Szeregów» [12]. Орієнтація цих компонентів на ідентифікаційну складову фокуса (учасник Ідентифікатив) підкреслює характер осмислення

пізнавальної цінності експерієнціального об'єкта – його належність, відмітність та відношення.

Ситуація «ідентифікація за належністю (наявністю)» характерна для тих експерієнтивів, семантика яких зорієнтована на протиставлення за ознакою: "«наявність – якісна ідентифікація Y-а» (інформація про те, до якого саме класу відноситься той Y, який є в X)" [7: 629]. Постановка питання про відношення Y до певного класу передбачає належність цього елемента до деякої множини, що й створює передумову ідентифікації об'єкта.

Основними семантичними ролями, які реалізують ідентифікацію у посесивному співвідношенні «елемент – множина», є:

(1) Перцептивний Ідентифікатив – компонент, який вказує на ідентифікацію за перцептивною ознакою, пор.: *синъомундирний –"істор.* який носив мундир синього кольору *(про жандарма)"* [8: 192]. Акт ідентифікації, у цьому випадку, встановлює тотожність об'єкта за ознакою 'верхній одяг певного кольору та крою', яка осмислюється як елемент родової множини «верхній одяг певного кольору будь-якого крою», пор.: *blue-coated*: *blue-coat* – «a person who wears a blue coat or uniform» [11]. Зауважимо, що співвідношення «елемент – множина» в аспекті Перцептивного Ідентифікатива може бути також осмислене у термінах таких ознак, як: 'локатив', пор.: *чорногрудий* – «який має чорне пір'я спереду» [8: 358]; 'партитив', пор.: *białonogi* – «mający białe nogi» [12], *червоний* – «з рожевими щоками» [8: 296]; 'опозитив', пор.: *білошкірий* – «який має білу (не кольорову) шкіру» [8: 185]; (2) Ідеологічний Ідентифікатив – компонент, який вказує на ідентифікацію за ідеологічною ознакою, пор.: *czerwony* – «mający przekonania socialistyczne, lewicowe»: *Czerwony agitator* [13: 315]. В основі такої ідентифікації лежить принцип контрарності, відповідно до якого елементи множини «ідеологічні переконання» розрізняються за ознакою протиставлення 'консервативний (традиційний) – радикальний (реформістський)', пор.: *biały* – *«hist.* człowiek o przekonaniach zachowawczych (zwłaszcza w odniesieniu do przeciwników rewolucji w ZSRR)» [13: 147].

Можна зауважити, що «посесивні» семантичні ролі в позиції фокуса зорієнтовані на ідентифікацію об'єкта за видовою ознакою (як елемент множини). Ситуацію, яка описує тотожність за такою ознакою, можна представити через семантичну функцію фокуса Species – «спеціалізація», яка уточнює Ідентифікатив в обсязі видової ознаки експерієнції: $Species_{F}ocus$ (Ідентифікатив) = Перцептивний Ідентифікатив / Ідеологічний Ідентифікатив.

Ситуація «ідентифікація за відношенням» представлена експерієнтивами, семантика яких реалізує ідею тотожності об'єкта за ознакою відношення до певного класу (угруповання) або діяльності, якою займається об'єкт (як правило, на засадах членства у деякому угрупованні). Ідентифікацію за відношенням реалізують такі семантичні ролі, як:

(1) Релятивний Ідентифікатив – компонент, який вказує на ідентифікацію за ознакою належності до певного угруповання, пор.: *białogwardyjski* – «należący do białej gwardii» [13: 146], *blue* – «of or relating to a blue lodge of Freemasons» [14: 240], *чорний* – «який належить до нижчих верств суспільства, до трудового народу» [8: 354]; (2) Акціональний Ідентифікатив – компонент, який вказує на ідентифікацію за ознакою діяльності, пор.: *black* – «connected with the use of black propaganda» [14: 224].

Семантичні ролі, які визначають зміст ситуації «ідентифікація за відмітністю», репрезентують тип характеризації експерієнціального об'єкта за ознакою, типовою для цього об'єкта. Основного учасника, який фіксує типову властивість об'єкта, умовно номінуємо Репрезентативний Ідентифікатив – компонент, який вказує на ідентифікацію об'єкта за його типовою (характерною) властивістю, пор.: *black* – «typical or representative of the most readily attended parts of black culture» [10], *чорносотенний* – «властивий чорносотенцям» [8: 360]. Таксономічно Репрезентативний Ідентифікатив, як і група «релятивних» Ідентифікативів, зорієнтований на деяку множину, сукупність (Т-клас УГРУПОВАННЯ).

Таким чином, основна характеристика «релятивних» та «дистинктивних» семантичних ролей зводиться до встановлення тотожності об'єкта за ознакою родового («множинного») узагальнення. Такого типу ситуацію можна представити через семантичну функцію фокуса **Genus** – «генералізація», яка специфікує Ідентифікатив в обсязі родової ознаки

експерієнціального об'єкта: Genuspocus (Ідентифікатив) = Релятивний Ідентифікатив / Акціональний Ідентифікатив / Репрезентативний Ідентифікатив.

Семантика експерієнтивів ідентифікаційного фокусу реалізує ідею тотожності експерієнції за посесивною, дистинктивною та релятивною ознаками. Кожна з цих ознак фіксує конкретний спосіб ідентифікації експерієнції, акцентуючи увагу на таких її характеристиках, як належність, винятковість та відношення. Зазначені характеристики осмислюються через семантичну роль Ідентифікатив, яка репрезентує тотожність експерієнції у термінах родо-видового співвідношення «елемент – множина». Відповідно семантична функція від Ідентифікатива визначатиме дві інтерпретації експерієнціальної ознаки: *генералізаційну* – експерієнція як родова ознака (тотожність за ознакою узагальнення) та *спеціалізаційну* – експерієнція як видова ознака (тотожність за ознакою деталізації).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. Логико-семантические проблемы. – М.: Наука, 1976. – 384 с.
2. Арутюнова Н. Д. Номинация, референция, значение // Языковая номинация (Общие вопросы). – М.: Наука, 1977. – С.188–206.
3. Вежбицкая А. Дескрипция или цитация // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М.: Радуга, 1982. – С. 237–262.
4. Деменчук О. В. Метамова семантичного опису кольороназв // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія. – К.: КНЛУ. – 2007. – Т. 10. – № 1. – С. 90–101.
5. Мельчук И. А. Опыт теории лингвистических моделей «СМЫСЛ – ТЕКСТ». – М.: Школа «Языки русской культуры», 1999. – I–XXII, 346 с. – (Язык, семиотика, культура).
6. Рассел Б. Дескрипции // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XIII. Логика и лингвистика (Проблемы референции). – М.: Радуга, 1982. – С. 41–54.
7. Селиверстова О. Н. Труды по семантике. – М.: Языки славянских культур, 2004. – 960 с. – (Studia philologica).
8. Словник української мови: В 11 т. / За ред. Г.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1979. – Т. I., – Т. X., – Т. XI.
9. Halliday M. A. K. An introduction to functional grammar. – L.: Edward Arnold, 1985. – 387 p.
10. Merriam-Webster's Unabridged Dictionary / By Merriam-Webster, Incorporated, 2000. – Authority & Innovation. – Ver. 2.5.
11. Random House Webster's Unabridged Dictionary (Electronic dictionary of American English). – Seattle, WA: Random House, Inc.; Multimedia 2000, Inc.
12. Słownik Języka Polskiego (Elektroniczny przedruk): Wilt./ Pod redakcją. Witolda Doroszewskiego. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. – T. 1–11.
13. Słownik Języka Polskiego PWN: W 3 t. / Pod redakcją Mieczysława Szymczaka. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2002. – T. 1.
14. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged / Ed. by Ph. B. Gove. – Springfield: Merriam-Webster Inc., Publ. 1981. – 2662 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Олег Деменчук – доцент кафедри романо-германських мов та перекладу Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.
Наукові інтереси: лінгвістична семантика, когнітивна лінгвістика.

АВСТРІЙСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ ТЕКСТ: ДИНАМІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Іван ЗИМОМРЯ (Тернопіль, Україна)

DER ÖSTERREICHISCHE KÜNSTLERISCHE TEXT: FUNKTIONSDYNAMIK IM VIELKULTURELLEN RAUM

У статті досліджується австрійський художній текст XX ст. крізь призму динаміки його функціонування в полікультурному просторі.

In the article the Austrian literature in the 20th century is outlined through the prism of the dynamics of its functioning in a multicultural area.

Die thematisch-stilistischen Tendenzen des österreichischen Literaturprozesses, der sich im 20. Jahrhundert als deutlich umrissene Größe im deutschsprachigen Kulturraum etablierte, sind im Lichte der rezeptiven Einschätzungen besonders bemerkenswert. In diesem Kontext nimmt die Kleinprosa als organischer, integraler Bestandteil des österreichischen Schrifttums des 20. Jahrhunderts einen wichtigen und wirksamen Platz ein. Denn die Kleinprosa wird durch das einzigartige Textkorpus verschiedener Genres mit mannigfaltigem thematisch-stilistischen Gehalt präsentiert. Doch, angesichts des interkulturellen Dialogs wurde der Werdegang des österreichischen Schrifttums als eines gleichwertigen nationalen Literatursystems, d.h. in erster